

Úvod

Výzkum a vývoj (dále jen VaV) představuje z dlouhodobého časového hlediska jeden z klíčových hybných prvků umožňujících **zvyšování produktivity, ekonomického růstu, zaměstnanosti, udržitelného rozvoje a sociální soudržnosti společnosti**. Výsledky výzkumu, vývoje a inovací a jejich využití hrají důležitou roli ve všech oblastech dnešní společnosti.

Efektivní alokace finančních a lidských zdrojů v této oblasti se však neobejde bez znalosti charakteristik jeho vývoje a současného stavu, a proto hrají **spolehlivá statistická data** o VaV důležitou roli pro určování priorit a směřování budoucích politik v této oblasti.

Český statistický úřad (dále jen ČSÚ), v souladu s výše uvedenými potřebami, sleduje charakteristiky VaV pomocí přímého statistického šetření. Toto šetření se provádí v ČR od roku 1995 prostřednictvím **Ročního výkazu o výzkumu a vývoji (VTR 5–01)**, který je součástí **Programu statistických zjišťování**. Tento program je stanoven a zveřejněn vyhláškou ČSÚ podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů.

Dlouhodobým cílem ČSÚ je vytváření komplexního obrazu o rozvoji VaV v České republice statistickými nástroji, informacemi a analytickou činností v kontextu dalších makroekonomických a strukturálních ukazatelů.

Roční šetření o VaV přináší podrobné poznatky o stavu **lidských** a vynaložených **finančních zdrojích** ve všech subjektech podnikatelského, vládního, vysokoškolského a soukromého neziskového sektoru provádějících VaV jako svoji hlavní či vedlejší ekonomickou činnost na území České republiky v příslušném kalendářním roce. Mezi základní charakteristiky VaV zjišťované v tomto šetření patří **počet osob pracujících ve VaV** (zaměstnanci VaV) podle pracovní činnosti, pohlaví či státního občanství a **výše výdajů za provedený VaV** podle druhu výdajů a zdrojů jejich financování.

Sběr údajů o lidských a peněžních vstupech určených pro VaV aktivity, respektive zabezpečení těchto ukazatelů, je na základě **Prováděcího nařízení Komise (EU) 2020/1197 ze dne 30. července 2020¹** povinné pro všechny státy EU. Sběr těchto údajů probíhá podle mezinárodních standardů a doporučení uvedených ve **Frascati manuálu²**, který slouží jako hlavní celosvětově používaná příručka pro harmonizovaný sběr ukazatelů v oblasti VaV.

Výsledky z Ročního šetření o VaV se **využívají** na národní úrovni především k zabezpečení statistických údajů potřebných pro **výkon státní správy** v oblasti výzkumu, vývoje a inovací (*např. pro potřeby Národní politiky výzkumu, vývoje a inovací České republiky 2021+*) a od roku 2013 prostřednictvím **kapitalizace výzkumu a vývoje³** i k propočtu úplných sestav makroekonomických ukazatelů v rámci Ročních národních účtů.

Údaje z tohoto šetření slouží i pro hodnocení **dalších strategií** České republiky jako je Inovační strategie České republiky 2019–2030, Hospodářská strategie České republiky 2020–2030 nebo Národní výzkumná a inovační strategie pro inteligentní specializaci České republiky (Národní RIS3 strategie).⁴

Oficiální statistická data z oblasti VaV jsou zároveň nepostradatelná pro mezinárodní srovnání. Kromě národních potřeb jsou tak tyto údaje využívány i pro potřeby **Evropské unie**, např. v rámci Výzkumné a inovační strategie 2020–2024⁵, a dalších mezinárodních organizací, zejména **Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD)**, např. v rámci její **Inovační strategie**.

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX%3A32020R1197>

² <http://oe.cd/frascati>

³ http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.avizo_revize?id=2014_C1

⁴ <https://mpo.gov.cz/cz/podnikani/ris3-strategie/>

⁵ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024_en

Publikace **Ukazatele výzkumu a vývoje za rok 2023** shrnuje podrobné výsledky ročního šetření o výzkumu a vývoji (VTR 5-01) za rok 2023, které prováděl Český statistický úřad v roce 2024. Publikace je rozdělena do čtyř základních částí. **Metodická část** přináší základní údaje o statistickém šetření a definice základních pojmů používaných ve statistice VaV se zaměřením na specifika České republiky. V této kapitole tak naleznete vymezení sektorů provádění VaV s příklady typů subjektů řazených do jednotlivých sektorů. Dále jsou zde podrobně vysvětleny hlavní sledované ukazatele (osoby pracující ve VaV, výdaje na VaV) a jednotlivá třídění, ve kterých se údaje o VaV publikují.

Analytická část shrnuje výsledky ročního šetření o VaV za rok 2023 a zasazuje je do širších souvislostí a mezinárodního kontextu. Především je zde nastíněn časový vývoj statistických údajů a okomentovány důvody meziročních nárůstů a poklesů některých ukazatelů. Stručně je nastíněno, jak si ČR stojí ve srovnání se státy Evropské unie. Analytická část je pro větší přehlednost rozdělena do 4 oddílů. Nejprve jsou popsány souhrnné výsledky za celou ekonomiku, za nimiž následují oddíly věnované 3 hlavním sektorům provádění VaV.

Tabulková část přináší podrobné výsledky statistického šetření o VaV za rok 2023 a zároveň i údaje o VaV v mezinárodním srovnání. Tabulková část je rozdělena do 5 kapitol. První tři kapitoly se vztahují k údajům za Českou republiku: Ukazatele VaV za Českou republiku celkem, Ukazatele VaV za podnikatelský sektor, Ukazatele VaV za vládní a vysokoškolský sektor. Každá kapitola je z důvodu přehlednosti a snadné orientace dále členěna do podkapitol: Subjekty a pracoviště VaV (v případě podnikatelského sektoru Podniky provádějící VaV), Pracovníci ve VaV, Výzkumní pracovníci (v případě podnikatelského sektoru Výzkumní a techničtí pracovníci), Výdaje na VaV, Služby VaV. Tyto první tři kapitoly obsahují pouze údaje za rok 2023. Pokud Vás zajímají údaje o VaV v delší časové řadě, dovolíme si Vás odkázat na naše internetové stránky <https://csu.gov.cz/vyzkum-a-vyvoj>, kde naleznete velké množství tabulek s údaji o VaV na území ČR v letech 2005–2023. Následují dvě kapitoly s mezinárodním srovnáním. V této části naleznete údaje za všechny státy Evropské unie a devět dalších vybraných států světa. Zdrojem dat pro mezinárodní srovnání byla databáze Eurostatu⁶ a databáze OECD: *Main Science and Technology Indicators*⁷.

Za tabulkovou částí se nachází **devět příloh**. První tři přílohy obsahují grafické znázornění základních ukazatelů VaV v časovém období 2013–2023. Jedná se o údaje za pracoviště VaV, zaměstnance VaV a výdaje na VaV. Čtvrtou přílohou je grafický přehled o VaV za rok 2023 v jednotlivých sektorech provádění, a to včetně krajského srovnání. Pátá příloha stručně shrnuje financování VaV v roce 2023. V šesté příloze naleznete 28 kartogramů či kartodiagramů, které přehledně zobrazují hlavní ukazatele VaV v jednotlivých krajích ČR. Mezi údaji zobrazenými na mapách jsou např. podíl výdajů na VaV na HDP daného kraje, počty pracovníků ve VaV v jednotlivých sektorech podle krajů nebo výdaje na VaV v podnikatelském sektoru podle okresů. Posledními přílohami jsou základní klasifikace používané ve statistice VaV a vzory statistických výkazů šetření VTR 5-01 za rok 2023.

Na závěr bychom rádi poděkovali všem zaměstnancům ČSÚ, kteří se podílejí na přípravě a zpracování ročního šetření o výzkumu a vývoji. Velký dík patří též našim respondentům, bez jejichž zodpovědného přístupu k vyplnění výkazu se neobejdeme.

⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/science-technology-innovation/database>

⁷ <https://www.oecd.org/sti/msti.htm>